

Jogi melléklet

A technológiaátadási megállapodásokra vonatkozó új közösségi csoportmentesítési rendelet

DR. VÍGH JÓZSEF FERENC

Az Európai Bizottság előző, 240/96/EK csoportmentesítési rendelete

Az Európai Bizottságnak (a továbbiakban: Bizottság) a technológiaátadási megállapodások csoportmentesítéséről szóló 1996. január 31-i 240/96/EK rendelete a hatálya megszűnésének napját *2006. március 31-én* határozta meg. Időközben azonban az Európai Unió Tanácsa egy olyan korábbi időpontban, *2004. május 1-jén* hatályba lépő rendeletet bocsátott ki, amellyel a szóban forgó rendelet egyik rendelkezése összeegyeztethetlenné vált.

A 240/96/EK rendeletnek egy gyorsított eljárásra vonatkozó, ellentmondási eljárásnak (*opposition procedure*) nevezett rendelkezéséről van szó, amelynek alapján egy megállapodást egyedileg *be lehetett jelenteni* a Bizottságnak, és ha a Bizottság négy hónapon belül nem mondott ellent, a megállapodás mentesítettnek volt tekintendő.

A *2004. május 1-jén* hatályba lépett 1/2003/EK tanácsi rendelet („modernizálási” rendelet) azonban a bejelentési-engedélyezési rendszert *megszüntette* az önmegmérés (*self-assessment*) javára. Egy olyan rendszert vezetett be, amelyben a vállalkozásoknak a mentesítési kritériumokról saját értékelést kell végrehajtaniuk, és *erre* kell bízniuk magukat. A megállapodás jogszerűségéről való *döntés* csak akkor szükséges, ha panasz vagy vita merül fel.

A *nemzeti versenyhatóságok és bíróságok* most már a Bizottságéval párhuzamos hatáskörrel rendelkeznek, beleértve azt a jogot is, hogy *döntenek a jogszerűségről az EK-Szerződés 81. cikk (3) bekezdése alapján*. De az e dolgozat címében megjelölt csoportmentesítési rendelet nemcsak ebből a szempontból érdemes tanulmányozásra, hanem azért is, mert *lehetséges*, hogy *vállalkozásainknak* egy idő múlva a licenciamegállapodásaik szerkesztése során *akkor is erre* a jogszabályra kell majd figyelemmel lenniük, ha azok vonatkozásában közösségi érintettség nem áll fenn.

A Magyar Védjegy Egyesület „Kihívások ... Jogszabályváltozások 2004. évi alkalmazása” c. konferenciáján előadást tartó dr. Nagy Márta, a Gazdasági Versenyhivatal elnökhelyettese a következőket közölte: „[...] számos ország kezdi azt a technológiát választani, és lehet, hogy mi is ebbe fogunk beleállni, hogy egyszerűen nem csinál többé

Dr. Vígh József Ferenc nemzetközi kereskedelmi jogi szakértő

nemzeti csoportmentességi rendeleteket, hanem azt mondja, hogy a közös kereskedelmet nem érintő ügyekben is az európai csoportmentességi rendelet szabályait alkalmazza. [...] Most mi is erre tettünk javaslatot az Igazságügyi Minisztériumnak a gépjármű- és a biztosítási csoportmentesítési rendelet tekintetében is [...]. [1]

Az előbbieket alapján lehetségesnek látszik, hogy a Gazdasági Versenyhivatal ugyanazt az ésszerű, praktikus megoldást kezdeményezi a *technológiaátadási megállapodások* csoportmentesítése vonatkozásában is az alábbiakban tárgyalt új, gyökeres változásokat bevezető közösségi csoportmentesítési rendelet hatálybalépése miatt szükségessé vált intézkedés tekintetében.

Visszatérve a 240/96/EK rendelet problematikájára, nyilvánvaló, hogy a fentebb ismertetett körülményre való tekintettel a jogszabályt a hatályának 2004. május 1-je utánra eső időszakára változatlan formában nem lehetett volna fenntartani, mindenképpen ki kellett volna hagyni belőle az ellentmondási eljárásra vonatkozó rendelkezést.

A Bizottság egyébként már „Az EK-Szerződés 85. és 86. cikkeinek (a mostani 81. és 82. cikkeknek) alkalmazására vonatkozó rendelkezések modernizálásáról” szóló 1999. április 28-án kelt Fehér Könyvben kifejtett programjába vette az önmegmérési rendszer bevezetését. Ezzel kapcsolatban – a tervezett változást a vállalatok érdekeivel is indokolva – rámutatott arra, hogy a *bejelentések* megírása, a szükséges információ begyűjtése nagy munkaterhet és kiadásokat jelent a vállalatok számára. (76. pont)

Természetesen azt maga a Bizottság is előre látta, hogy ez a rendszer a vállalatok számára nemcsak előnyökkel, hanem nehézségekkel is jár majd, és erre a Fehér Könyvben ki is tért: „Az *ex post* ellenőrzés rendszerében a vállalatok maguk kell, hogy értékeljék versenykorlátozó gyakorlatuk közösségi joggal való összeegyeztethetőségét, a hatályos joganyag és az esetjog fényében; ez minden bizonnyal könnyítene a rájuk nehezedő adminisztratív terhen, de ugyanakkor többletfelelősséget is követelne tőlük.” (A vállalkozások és a gazdasági jogászok tekintélyes része a változást latolgatva a hangsúlyt – a tapasztalatok szerint – kritikusan inkább a további következményre, nevezetesen arra helyezi, hogy az új rendszer bevezetése a *jogbiztonság* rovására megy.)

A Bizottság nem elégedett meg a rendelet elkerülhetetlenné vált *módosításával*, hanem – élve az alkalommal – az *egész* csoportmentesítési rendeletet átértékelte azzal az új, erősen *gazdasági* alapú megközelítéssel összhangban, amelyet más csoportmentesítési rendeletekben, mint például a vertikális megállapodásokra vonatkozó csoportmentesítési rendeletben már alkalmazott.

Az új csoportmentesítési rendelet előkészítése – és a körülötte kibontakozott vihar

Az új csoportmentesítési rendelet kiadását hosszú és intenzív konzultációs folyamat előzte meg. Ennek során a Bizottság előljáróban, 2001 decemberében *értékelő jelentést* készített a 240/96/EK rendelet alkalmazásáról, amely szakmai körökben nagy visszhangot keltett. A nyilvános vitában a Bizottság technológiaátadási megállapodásokra vonatkozó *versenypolitikája reformjával* kapcsolatban a tagállamok és harmadik személyek részéről érkezett reagálás általában kedvező volt. Így a Bizottság elhatározta, hogy a technológiaátadásra vonatkozó *joganyagot újrafogalmazza*, és 2003. október 1-jén közzétett egy technológiaátadási megállapodásokra vonatkozó új *csoportmentesítési rendeletre*, valamint a hozzá kapcsolódó *iránymutatásra (guidelines, Leitlinien)* vonatkozó *tervezetet*, és a közvélemény állásfoglalását kérte.

Ezután a jog és a gazdaság területeiről, a legkülönbözőbb csoportosulásoktól, több mint 70 észrevétel érkezett a Bizottsághoz. A licenc-kartelljog felülvizsgálatának kezdeményezése alapvetően pozitív fogadtatásban részesült, azonban az észrevételt tevők

nagy része bírálta a Bizottságot a 240/96/EK rendelethez képest gyökeres változásokat kilátásba helyező tervezetek miatt. [2] (Mióta hazánk az EU tagállama lett, az unió közelmúltban keletkezett *belső* ügyei, problémái is érdeklődésünkre tarthatnak számot.)

De különböző súlyos kifogások hangzottak el a tervezettel szemben *szakmai értekezleteken*, és kaptak teret *jogi folyóiratokban* megjelent tanulmányokban is.

A londoni *Bristows* jogi iroda részéről *Matthew Warren* például arra mutatott rá, hogy: „Olyan sok megállapodást zár ki a csoportmentesítés, hogy ezek a licenciamegállapodások azon típusainak a többségét teszik ki, amelyek nap mint nap láthatóak.” [3]

Ennek a csoportmentesítésből való kizárásnak egyébként kirívó példája volt az a tervezett rendelkezés, amely szerint nem estek a mentesítés hatálya alá azok a megállapodások, amelyekben a licenciadó felhatalmazta a licenciatulajdonost, hogy licenciatulajdonosi (tehát: allicenciatulajdonosi) adjon a licenciadó technológiájának hasznosítására, vagy az a tervbe vett – majd magában az új csoportmentesítési rendeletben korrigált – előírás, amely szerint a *versenytársak* között a *kizárólagos* licenciatulajdonosi adása (értsd: hasznosítási engedély nyújtása egyedül a licenciatulajdonosnak, kizárva a *licenciadó* hasznosítását is) *feketelistára* került – pontosabban: (ami ugyanazt jelenti) a tervezet terminológiája szerinti „kemény magot alkotó korlátozás”-nak minősült. Maga az új csoportmentesítési rendelet azonban a tervezettől eltérően *megengedett*ként kezeli a *kizárólagos* licenciatulajdonosi adását, ha a megállapodás a *versenytársak* között „nem kölcsönös”. (E fogalom meghatározását l. az alábbiakban.)

Ian Harvey, a *BTG* technológiatranszfer-vállalat ügyvezető igazgatója a tervezettel kapcsolatban úgy nyilatkozott, hogy a javaslatok „nagyon károsak” az EU-vállalkozásokra nézve. „Ez nagyléptékű európai önpusztító törvényhozás. [...] Az EU-n kívüli versenytársaink biztosan nevetnek most azon a módon, ahogyan megbéklyózzuk önmagunkat.” [4]

A technológiafüggő vállalkozások részéről fagyos fogadtatásban részesült, körükben riadalmat, mondhatni pánikhangulatot keltett a 2003. októberi tervezet. A jogi szakírók tanulmányainak sztereotíp szóhasználata szerint „elfojtaná” az új rendelet az EU-ban a licenciatulajdonosi forgalmat, és vele együtt az innovációt, ha a tervezetet változtatás nélkül elfogadná a Bizottság.

Ha a hangulat nem vált is bizakodóvá az érintett vállalkozások körében, de jelentősen javult azt követően, hogy *Mario Monti*, a Bizottság versenypolitikáért felelős tagja egy 2004. január 16-án tartott beszédében bejelentette, hogy *módosított* javaslatokat terjesztettek megvitatás céljából a tagállamok hatóságai elé, és vázolta a tervezett változtatásokat.

Az ismertetett módosítások közül a *kemény magot alkotó korlátozások listájának* jelentős lazítása érintette legkedvezőbben a vállalkozásokat. Ugyanakkor a bejelentés nyomán az is kiderült, hogy *megmaradnak* a technológiafüggő vállalkozásoknak a *piaci részesedési küszöbök* kihatásával, a *piaci részesedés meghatározásának nehézségeivel* és a *versenytársak* és a *nem versenytárs vállalkozások eltérő kezelésével* kapcsolatos gondjai.

Volt olyan vélemény is, hogy az új szabályok bonyolultsága és homályossága előidézheti annak lehetőségét, hogy egy adott megállapodást létrehozó feleknek közgazdászok, ügyvédek és versenyspecialisták tömegét kell alkalmazniuk a *piaci részesedés következményeinek becsléséhez*. [5] (Ami a licenciamegállapodás előkészítésében részt vevő team kívánatos összetételét illeti, a kiváló elméleti-gyakorlati külkereskedelmi jogász dr. Varró József véleményét évtizedekkel ezelőtt a következőképpen fogalmazta meg: „A *licenciaexport- és importszerződések* (licencia alatt a következőkben a know-how-t is értem) külkereskedelmi ügyletek, melyeknek *tartalma* általában *bonyolult* – rendszerint egyéb szállításokkal és szolgáltatásokkal is kapcsolatos – és csaknem minden esetben *jelentős értékű* üzleti tranzakciók. Mint azt más helyen is hangsúlyoztam (Importelőkészítés: kollektív műfaj, *Magyar Import* 1973. szeptember 1-jei száma)

minden külkereskedelmi ügylet lényegében háromféle elemet tartalmaz: a) általános *külgazdasági* elemet, amelyet a külkereskedelmi szakember képvisel; b) *műszaki-technikai*, vagyis *tartalmi* elemet, mely az ügylet tárgyát jelenti, ez a szóban forgó szakma (műszaki) szakértőjének területe; c) a *jogi* elemet, [...] ezt a nemzetközi kereskedelemmel kapcsolatos jogban jártas szakember képviseli, [...] amiből logikusan – minden eddigi tapasztalat szerint – következik, hogy a külkereskedelmi szerződések gondos előkészítése, a külföldi féllel megtárgyalása és megkötése e három szakmai terület szakértőinek állandó szoros kapcsolatát és kollektív munkáját igényli.” [6] Ehhez az érvényét nem veszített, megszívlelni való helyzetfelismeréshez hozzáfűzhető, hogy *a jelenlegi helyzetben*, amikor „az EK domináns gazdasági jogága a versenyjog” [7], egy külkereskedelmi licencszerződés előkészítése során adott esetben *valóban* szükség lehet arra, hogy az előkészítés feladatát végző csapatba közgazdászt és *versenyspecialistát is* bevonjanak. Ugyanis a hazai tapasztalatok szerint sem található minden esetben olyan szakember a vállalatok szokásos személyi állományában, aki kellő biztonsággal, az esetleges versenyhatósági vizsgálat próbáját is kiálló módon meg tudja határozni a piaci részesedés kiszámításának alapjául szolgáló *releváns termék- és földrajzi piacot.*)

A fennmaradó problémák ellenére idővel csökkent az eredeti rendelettervezet által keltett nagy feszültség. A hangulat változásának jele, hogy a *Licensing Executives Society International* párizsi konferenciáján a német *Robert Bosch* cég részéről jelen volt *Bertram Huber* 2004. március 31-i felszólalásában – tehát *Mario Monti* tájékoztatóját követően és nyilván annak hatására – a következő kijelentést tette: „Az egész nem olyan rossz, mint amilyennek eleinte látszott. Én magam egy picit féltem, amikor az első tervezetet megláttam, és úgy gondoltam, hogy fel kell majd oszlatnom a licenciosztályomat.”

Nem a tervezetre tett kritikai észrevételek körébe tartozik, de a csoportmentesítési rendeletek új stílusú szerkezeti megoldásának egyik eleme, és ezért nem lehet említés nélkül hagyni, hogy a tervezetből kimaradt a korábban az ilyen fajta jogszabályokba szokásosan felvett „fehér lista”. A fehér lista „kényszerzubbonya” a tapasztalatok szerint rendszerint arra készítette a feleket, hogy csak azokat a korlátozó klauzúákat vegyék be a megállapodásba, amelyeket a csoportmentesítési rendelet mint mentesülőket kifejezetten feltüntetett. A tervezet preambuluma a szóban forgó változáshoz azt az indokolást fűzte, hogy helyénvaló elhagyni azt a megközelítést, amely szerint felsorolásra kerülnek a megállapodások *mentesítésben részesülő* rendelkezései, és a megállapodások azon csoportjainak a meghatározására helyezni nagyobb hangsúlyt, amelyek a piaci erő bizonyos szintjéig mentesülnek, és részletezni azokat a korlátozásokat vagy rendelkezéseket, amelyeket nem tartalmazhatnak ezek a megállapodások. Ez egyeztethető össze egy *gazdasági* alapú megközelítéssel, amely értékeli a megállapodásoknak az érintett piacra gyakorolt hatását. A fehér lista elhagyását indokoló 4) pont azzal fejeződik be, hogy ezzel a megközelítéssel egyeztethető össze az is, hogy különbséget tegyenek a versenytársak között létrejött és azon megállapodások között, amelyeket egymással versenyben nem álló vállalkozások kötöttek.

Az új, 772/2004/EK csoportmentesítési rendelet és a hozzá kapcsolódó iránymutatás

A Bizottság 2004. április 7-én fogadta el a technológiaátadási megállapodások csoportmentesítéséről szóló 772/2004/EK csoportmentesítési rendeletet [*Commission Regulation (EC) No 772/2004 of 27 April 2004 on the application of Article 81(3) of the Treaty to categories of technology transfer agreements*, HL L 123. szám, 2004. 04. 27., 11. o., a továbbiakban: *Rendelet*] és vele együtt a hozzá szervesen kapcsolódó iránymutatást (*Guidelines on the application of Article 81 of the EC Treaty to technology*

transfer agreements, HL C 101. szám, 2004. 04. 27., 2. o., a továbbiakban: *Iránymutatás*). (Mind a Rendelet, mind az Iránymutatás elérhető az interneten

www.europa.eu.int/comm/competition/antitrust/legislation/licensing_arrangements/en.pdf,

illetve

www.europa.eu.int/comm/competition/antitrust/legislation/licensing_arrangements/guidelines_en.pdf

alatt.)

Maga a Rendelet a Hivatalos Lapban mindössze 7 oldalt foglal el, míg a 235 szakaszban kifejtett, 70 jegyzetben az Európai Bíróság jogalkotására, jogszabályokra, iránymutatásokra, bizottsági közleményekre és döntésekre, sajtóközleményre való hivatkozással gazdagított Iránymutatás 41 oldalra terjed. Az Iránymutatás részletes irányelvekkel látja el a Bizottságával párhuzamos hatáskörrel rendelkező nemzeti versenyhatóságokat és nemzeti bíróságokat az EK-Szerződés 81. cikk (3) bekezdésének alkalmazására vonatkozóan.

Fontos megjegyezni, hogy – a közösségi jogban jogforrásnak nem minősülő, de a szerződéskötési gyakorlat számára rendkívül fontos, mert az egységes jogalkalmazás és a *jobbiztonság* elérésének szolgálatában álló – *Iránymutatás* célja tájékoztatást adni a *Rendelet* alkalmazásáról, *de arról is*, hogy miként kell alkalmazni az *EK-Szerződés 81. cikkét* azokra a technológiaátadási megállapodásokra, *amelyek kívül esnek* a Rendelet hatályán. (Ebben a dolgozatban – *terjedelmi okokból* – csak a *csoportmentesítés szerződéskötési gyakorlat* szempontjából legfontosabb kérdéseivel van mód részletesebben foglalkozni, és nincs lehetőség azon megállapodások Bizottság részéről való megítélésének – a hazai gyakorlat szempontjából egyébként sokkal kevésbé jelentősnek tűnő – átfogó és részletekbe menő ismertetésére, amelyek – jelesül a felek piaci részesedésének a Rendeletbe „bele nem férő” mértéke miatt – *nem esnek* a csoportmentesítés kedvezményét nyújtó Rendelet *hatálya alá*.)

A Rendelet hatálya

A Rendelet – amint erről fentebb már szó volt – 2004. május 1-jén lépett hatályba. Ami időbeli hatályának *megszűnését* illeti, úgy rendelkezik, hogy hatálya 2014. április 30-án ér véget.

A Rendelet által adott csoportmentesítés a *szabadalmi* licenciamegállapodásokra, a *know-how* licenciamegállapodásokra és a *vegyes* szabadalmi és *know-how* licenciamegállapodásokra vonatkozik – miként az előző, 240/96/EK csoportmentesítési rendelet által nyújtott mentesítés –, de a Rendelet ennél tovább megy, és a csoportmentesítés a szoftverlicencia, a Rendelet szóhasználata szerint: *szoftver szerzői jogi* licencia (*software copyright licence*, *Urheberrechtslizenz*) megállapodásokra is alkalmazásra kerül.

A „*szabadalmak*” kifejezés széles értelmezést kapott. A Rendelet alkalmazása szempontjából szabadalmakon kell érteni természetesen magát a szabadalmat, továbbá a szabadalmi bejelentéseket, a használati mintákat, a használati minták bejegyzéséért folyamodó bejelentéseket, a formatervezési mintákat, a félvezető termékek topográfiáit, a kiegészítő oltalmi bizonylatokat (*supplementary protection certificates*) gyógyhatású vagy egyéb olyan termékek számára, amelyek részére ilyen kiegészítő oltalmi bizonylatok elérhetőek, valamint a növénynevelési bizonylatokat.

A *know-how-nak* ahhoz, hogy a Rendelet hatálya alá tartozzon, „titkosnak”, „jelentősnek” és „azonosítottak” kell lennie.

A csoportmentesítés alkalmazást nyer azokra a megállapodásokra is, amelyek a *know-how-n*, a szabadalmakon és a szoftver szerzői jogn kívül *más szellemi tulajdon-*

jogok licenciáit is magukban foglalják, de csak akkor, ha ezek a rendelkezések a megállapodásnak nem az elsődleges célját alkotják.

A csoportmentesítés csak a két vállalkozás között létrejött megállapodásokra kerül alkalmazásra. Az Iránymutatás azt a tájékoztatást adja, hogy akkor, ha *kettőnél több* vállalkozás köt a csoportmentesítés hatálya alá eső megállapodásokkal azonos természetű licenciamegállapodást, a Bizottság *analóg* jogalkalmazással a Rendeletben megfogalmazott elveket fogja alkalmazni.

A csoportmentesítés csak a szereződési termékek előállítására céljára kötött licenciamegállapodásokra vonatkozik, ide értve a szabadalmazott eljárást felhasználó termelést, valamint az érintett szellemi tulajdon *szolgáltatások* nyújtására való használatát. (*Szerződési termékek* a használatra engedélyezett technológiával előállított termékek.) A csoportmentesítés kedvezménye *ezért* nem terjed ki azokra a megállapodásokra, amelyeknek *elsődleges célja*, hogy a licenciatulajdonosnak *allicencia* nyújtására adjanak felhatalmazást, és azokra a licenciatulajdonosokra sem, amelyeknek *további kutatás és fejlesztés a célja*.

A nyilvános vita résztvevői annak az aggodalmuknak adtak kifejezést, hogy azoknak a licenciáknak a csoportmentesítésből való kizárása, amelyek kutatást és fejlesztést is magukba foglalnak, megakadályozza a csoportmentesítés alkalmazását igen sok megállapodás tekintetében, például a *gyógyszeriparban*. A Bizottság álláspontjának *változását* jelenti, hogy a csoportmentesítés a *további fejlesztésnek* most legalább egy elemét már magában foglalja olyan mértékben, amennyire a megállapodásban a *szereződési termék*, vagyis az a termék, amelyet a hasznosítani engedélyezett technológiával állítanak elő, *azonosítva van*. (Ez a rendelkezés elsősorban szabadalmi licenciacélú és fejlesztési vegyes szerződéseket külföldi gyógyszeriparral eddig is kötő hazai gyógyszeripari kutatóhelyeink érdeklődésére tarthat számot.)

Némi bizonytalanság állhat fenn még a tekintetben, hogy mi valósítja meg a szerződési termék „azonosítását”, mivel a Rendelet adós marad ennek az értelmezésével. Mindenesetre az Iránymutatás világossá teszi, hogy nem esik a csoportmentesítés alá sem *egy kutatási eszköz használata* céljára adott licenciacélú, sem a *kutatási „alvállalkozói” tevékenység elvállalása (research sub-contracting)*, ami által a licenciatulajdonos kötelezettséget vállal arra, hogy kutatást folytat a licenciatulajdonos számára, és az eredményeket a licenciatulajdonosnak visszaszolgáltatja. *Ez utóbbi kizárás* azonban csak akkor kerül alkalmazásra, ha ennek a kutatási alvállalkozói tevékenységnek az elvállalása a megállapodásnak a *fő célját* képezi. [8]

Maga a Rendelet (közlekedésről a preambuluma (7) pontja) mindössze annyit közöl, hogy a Rendeletnek *csak azokkal* a megállapodásokkal kell foglalkoznia, amelyekben a licenciatulajdonos a licenciatulajdonosnak engedélyezi, hogy a *licencia tárgyát képező technológiát – esetleg a licenciatulajdonos által folytatott kutatás és fejlesztés után – áruk vagy szolgáltatások létrehozása céljából hasznosítsa*. Nem kell foglalkoznia a kutatási és fejlesztési alvállalkozói tevékenység elvállalása *céljából* kötött licenciamegállapodásokkal.

Az ezzel a kérdéskörrel való valamivel részletesebb foglalkozásra az adott állapot, hogy gyógyszeripari kutatóhelyeink gyakorlatában *már eddig is* nemegyszer fordult elő, hogy nemzetközi hírnévnek örvendő külföldi gyógyszeripari vállalatnak *abból a célból* adtak ígéretes találmányuk szabadalmára – számukra is előnyös feltételekkel – licenciát, hogy a licenciatulajdonos a találmányt – a fejlesztéssel járó rendkívül magas költségeket vállalva – továbbfejlessze. Ezekről az ügyletekről a Külgazdaságban ismertetés jelent meg. [9]

Ha a felek között létrejött megállapodás az előzőekben ismertetett szabályok alapján a Rendelet *hatálya alá esőnek* bizonyul, a feleknek annak megfontolása során, hogy részesülhetnek-e a Rendelet *kedvezményében*, „önmegmérés” keretében meg kell állapítaniuk, hogy: (i) egymás versenytársai-e; (ii) ha igen, *együttes* piaci részesedésük 20%-

nál kevesebb-e, illetve ha nem versenytársak, *mindegyikük* piaci részesedése kevesebb-e 30%-nál; (iii) megállapodásuk tartalmazza-e azoknak a kemény magot alkotó korlátozó-soknak valamelyikét, amelyek az egymással versenyben álló és versenyben nem álló vállalkozások tekintetében *külön* feketelistákon vannak felsorolva; (iv) tartalmazza-e azoknak a „*kizárt korlátozásoknak*” valamelyikét, amelyeket a Rendelet 5. cikke sorol fel. Ez a sorrendiség az alábbiakban a Rendelet és az Iránymutatás nagy terjedelmű együttese leglényegesebb elemei tárgyalásának menetrendjét is megszabja abból a megfontolásból, hogy megfelel annak az egymásutániságnak is, ami szerint a *gyakorlatban*, a szerződésszerkesztés során a tervezet versenyjogi ellenőrzésének feladatait célszerű végrehajtani.

Különbégtétel a versenytársak és a versenytársaknak nem minősülő vállalkozások között

Ez a differenciálás nagyon jelentős az új, erősen gazdasági megközelítésű versenyjogi rezsimben, mert különböző *piaci részesedési küszöbök* és *kemény magot alkotó korlátozások* egymástól eltérő listái kerülnek alkalmazásra a versenytársak és a versenyben egymással nem álló vállalkozások megállapodásaira, és az Iránymutatás *ezen a megkülönböztetésen alapuló*, eltérő elemzést ad azokra a megállapodásokra vonatkozóan, amelyek *nem tartoznak a csoportmentesítésbe*.

Ez a megkülönböztetés nemcsak az érintett termék- és szolgáltatási piacokon, hanem az érintett *technológiai piacokon meglévő versenyre is* vonatkozik.

Arra a sokak által hangoztatott aggodalomra, hogy a *technológiával* kapcsolatban a piaci részesedés felbecsülése közismerten nehéz, *Mario Monti*, a Bizottság versenyügyekért felelős tagja a következőképpen reagált: „A licenciadás rendszerint olyan termékekre vonatkozik, amelyek vagy tovább versenyeznek a meglévő termékekkel, vagy amelyek felváltanak meglévő termékeket. Nem sok olyan termék van, amely olyan emberi szükségletet elégít ki, amelynek számára előzőleg semmi nem állt rendelkezésre. Ezért a licenciadás esetében a piac meghatározása nem lesz markánsan nehezebb, mint a piacnak a legtöbb egyéb megállapodás számára való meghatározása.” [10]

A Rendelet sok területen alkalmazza az USA licenciamarkelljogának megközelítéseit, ami eredményként a most is úgy, mint azelőtt is fennálló különbségek ellenére e két, világviszonylatban legjelentősebb versenyjogi rendszer erősebb összeegyeztethetőségéhez vezet. [11] A Bizottságnak az a véleménye, hogy az új versenyjogi rezsim az Európai Unió szabályait az Egyesült Államokéihoz igazítja, aminek könnyítenie kell azoknak a licenciadóknak és licenciatevévőknek a terhén, akik mind a két joghatóság területére átívelő megállapodásokat kötnek. [12]

Az USA-ban az Igazságügyi Minisztérium és a Federal Trade Commission által 1995-ben kibocsátott *Antitrust Guidelines for the Licensing of Intellectual Property* – amely szemmel láthatólag „ihletőként” szolgált a Rendelethez – a vállalatokat még keményebb próbatétel elé állítja, mint a Rendelet az uniós vállalkozásokat. Releváns piacként, tehát olyan piacként, amelyen a licenciaszerződések a versenyt befolyásolhatják, a termékpiacot, a technológiai piacot *és ráadásul még az innovációpiacot* jelöli meg, ez utóbbin olyan piacot értve, amelyen a vállalatok olyan *kutatás és fejlesztés* terén versenyeznek, amely *új* termékekhez és eljárásokhoz vezethet.

A vállalatok egyébként a tapasztalat szerint *azzal*, hogy léteznek-e versenytársaik, és ha igen, *melyek azok, általában pontosan tisztában* vannak, sőt számos gyártó (és nagykereskedő) versenytárselemzést (*competitor analysis*) is végez.

Ennek során gondosan megvizsgálják a piacon lévő *konkurens termékeket*, összevetve a sajátjukkal, hogy feltárják, miként lehetne saját termékeiket oly módon megvál-

toztatni vagy megjavítani, hogy nagyobb piaci részesedéshez jussanak. Mindez a piackutatás részét képezi. [13]

A versenykorlátozó megállapodás gyanúja miatt vizsgálatot folytató hatóság azonban természetesen nem fogadhatja el önmagában bizonyítékként a vizsgálat alá vont vállalkozásoknak azt a számukra kedvező állítását, hogy ők megállapodási partnerüknek *nem versenytársai*.

A Rendelet 1. cikke 1. bekezdésének j) pontja *meghatározza a versenytárs vállalkozás fogalmát*, azonban a meglehetősen *bonyolult, nehezen érthető* jogszabályszoveg ismertetése előtt célszerű magyarázatot fűzni a szóban forgó fogalom-meghatározás leglényegesebb elemeihez.

A meghatározás középpontba állítja azt a kérdést, hogy a felek tényleges vagy potenciális versenytársak *lettek volna-e* a megállapodás hiányában.

A felek *tényleges* versenytársak lehetnek abban az esetben, amikor mindketten ugyanazon a termék-, szolgáltatási vagy technológiai piacon vannak jelen, bár az érintett technológiai piacok céljára a felek csak addig a mértékig tekintendők tényleges versenytársaknak, amennyire technológiájukra *harmadik személyeknek licenciót adnak*.

A felek az érintett *termék- vagy szolgáltatási piacon* akkor tekinthetők *potenciális* versenytársaknak, ha a megállapodás hiányában és anélkül, hogy megsértenék egymás szellemi tulajdonon alapuló jogait, a termékárak kicsiny, de tartós emelkedésére reagálva vállaltak volna további befektetést a piacra való belépéshez abból a célból, hogy a piacon viszonylag rövid határidőn belül megjeljenek.

Azok a felek, akik egy- vagy kétirányú „gátló helyzetben” vannak, úgy tekintendők, mint akik *nem* versenytársak az érintett technológiai piacon. [14] (A gátló helyzet értelmezését l. alább.)

És íme maga a jogszabályi fogalommeghatározás:

A „*versenytárs vállalkozások*” olyan vállalkozásokat jelent, amelyek egymással versenyben állnak az érintett technológiai piacon és/vagy az érintett termékpiacon, azaz

(i) az érintett *technológiai piacon* versenytárs vállalkozások azok a vállalkozások, amelyek versenyhelyzetben lévő technológiák licencióba adásával foglalkoznak anélkül, hogy egymás szellemi tulajdonon alapuló jogait megsértenék (tényleges versenytársak a technológiai piacon); az érintett technológiai piac magába foglalja azokat a technológiákat, amelyeket a *licenciavevők* a jellemzőik, licenciódíjaik, rendeltetésük miatt a hasznosítani engedélyezett technológiával *felcserélhetőnek* vagy *helyettesíthetőnek* tekintenek.

(ii) az érintett *termékpiacon* versenytárs vállalkozások azok a vállalkozások, amelyek a technológiaátadási megállapodás hiányában mindketten aktívak az(ok)on az érintett termék- és földrajzi piac(ok)on, amely(ek)en a szerződési termékek (terméken árut vagy szolgáltatást értve – V. J. F.) egymás szellemi tulajdonon alapuló jogainak megsértése nélkül kerülnek értékesítésre (*tényleges* versenytársak a termékpiacon), *vagy* azok a vállalkozások, amelyek reális alapon vállalnák az újabb befektetéseket vagy a szükséges átállási költségeket, hogy egymás szellemi tulajdonon alapuló jogainak megsértése nélkül, a vonatkozó árak kicsi és tartós emelkedésére reagálva megfelelő időben lépjenek be erre (ezekre) az érintett termék- és földrajzi piac(ok)ra (*potenciális* versenytársak a termékpiacon). Az érintett termékpiac magába foglalja azokat a termékeket, amelyeket a *vevők* jellemzőik, áraik és rendeltetésük miatt a szerződési termékekkel *felcserélhetőnek* vagy azokat *helyettesíthetőnek* tartanak.

Amikor a Rendeletnek még csak a *tervezete* volt ismert, ez utóbbit olyan kifogás érte, hogy nehéz lehet annak meghatározása, hogy *mi* az a technológia, ami a licencióba adott *technológiát* „helyettesítheti”, továbbá hogy nem tudni, hogy mit jelent a tervezet adott szövegösszefüggésben az a kifejezés, hogy „reális alapon”. Ezek a kritériumok – a

kritika szerint – nagyon nehézé teszik a felek számára, hogy biztosak legyenek abban, hogy a vonal melyik oldalára esnek. [15] Amint a fentiekből látható, e kifogásolt kifejezések a Rendelet szövegébe végül is *bekerültek*.

Szükségességnek látszik még a versenytárs vállalkozások fenti definíciójában foglalt „egymás szellemi tulajdonon alapuló jogainak megsértése nélkül” fogalmi jegy megvilágítása.

Ha a felek tulajdonában olyan technológiák vannak, amelyek egy- vagy kétirányúan egymást gátló helyzetűek, úgy tekintendők, mint akik *nem versenytársak a technológia-piacon*. Az egyirányú gátló helyzet akkor áll fenn, amikor egy technológiát *nem lehet hasznosítani anélkül, hogy egy másik technológiát bitorolnának*. Erről van szó például akkor, amikor egy („függő”) szabadalom olyan technológia *továbbfejlesztésére* terjed ki, amelyet egy másik („gátló”) szabadalom oltalmaz. Ebben az esetben a továbbfejlesztési szabadalom *hasznosításának előfeltétele*, hogy a függő szabadalom jogosultja a gátló szabadalomra *licenciát kapjon*.

Kétirányú gátló helyzet abban az esetben áll fenn, amikor *egyik technológia sem* hasznosítható a másik bitorlása nélkül, és így arra van szükség, hogy a jogosultak vagy *licenciához, vagy jogról való lemondáshoz* jussanak egymástól.

A piaci részesedés vizsgálata

A közösségi kartelljogban a versenyjogi rendszerváltást megelőzően *is* volt bizonyos, a jelenlegivel össze nem hasonlítható jelentősége a piaci részesedés mértékének, de nem a csoportmentesítési rendeletek alkalmazása a *mentesülés*, hanem az EK-Szerződés 81. cikke versenykorlátozó megállapodásokat *tiltó* (1) bekezdése alkalmazásának a körében. Például a Bizottság 1997. december 9-i „bagatell-közleményének” (*Notice on agreements of minor importance which do not fall within the meaning of Article 85 (1) of the Treaty establishing the European Community*) II. 9. pontja szerint a Bizottság azon a nézeten volt, hogy az áruk előállításával vagy forgalmazásával vagy a szolgáltatások nyújtásával foglalkozó vállalkozások közötti megállapodások *nem esnek* az EK-Szerződés 85. cikk (a mostani 81. cikk) (1) bekezdésének *tilalma alá*, ha valamennyi részt vevő vállalkozás együttes piaci részesedése az érintett piacok egyikén sem haladja meg az 5%-os felső határt, amennyiben a megállapodás a termelés vagy a marketing *ugyanazon* szintjén tevékenykedő vállalkozások között jött létre (horizontális megállapodások), illetve ha nem haladja meg a 10%-os felső határt, amennyiben a megállapodás *különböző* gazdasági szinteken tevékenykedő vállalkozások között kötődött (vertikális megállapodások). (Megjegyzendő, hogy a *kemény magot alkotó korlátozásoknak* a megállapodásba való felvétele gátat szabott az e közleményben foglalt kedvezmény alkalmazásának is.)

Bár ennek a dolgotnak nem a bagatell-közlemények a tárgya, miután azonban szóba került az 1997. évi bagatell-közlemény, továbbá mivel a hazai vállalkozások által uniós vállalkozásokkal kötött külkereskedelmi szerződések nem kis hányada felelhet meg a „csekély jelentőségű megállapodás” kritériumainak, e helyütt ildomos legalább megemlíteni, hogy azokkal a *csekély jelentőségű megállapodásokkal* kapcsolatban, amelyek a versenyt *nem korlátozzák érezhetően*, jelenleg a Bizottság 2001. december 22-én közzétett közleménye ad útmutatást (*Notice on agreements of minor importance which do not appreciably restrict competition under Article 81(1) of the Treaty* [Hivatalos Lap C368. szám, 2001. 12. 22., 13. o.]).

Amint fentebb már szóba került, a csoportmentesítés a *versenytársak* közötti megállapodásokra csak azzal a feltétellel alkalmazható, hogy a felek *együttes* piaci részesedése

nem haladja meg az érintett termék- és technológiapiacon a 20%-ot, a *nem versenytárs vállalkozások* közötti megállapodásokra pedig abban az esetben, ha a felek *egyikének* a piaci részesedése *sem* haladja meg a 30%-ot az érintett technológia- és termékpiacon.

Kétéves kíméleti időszak áll azonban rendelkezésre azután, hogy a szóban forgó küszöbök átlépték, és pedig oly módon, hogy ha a piaci részesedés *kezdetben* nem nagyobb, mint a jogszabályban megadott felső határok, de ezt követően e szintek fölé emelkedik, a mentesítés *továbbra is érvényes két egymást követő év időszakára* az után az év után, amelyben az irányadó küszöb átlépése *első ízben* következett be.

A vállalkozásoknak általában nem kis gondot okoz piaci részesedésük biztonságos kiszámítása, már azért is, mert a Bizottság nemegyszer *szűkebben* kalkulálta a *piacnak* a részesedés kiszámításához alapul szolgáló *terjedelmét*, mint maguk a vállalkozások. A gyógyszeripar egyik képviselője a felbecsülésről, mint olyanról, a *Managing Intellectual Property* c. folyóirattal a következőképpen közölt véleményét: „Licenciát adunk egy termékre, amely esetben az ember azt mondhatná, hogy 80%-os a piaci részesedésünk, *ha* a piacot *szűken* határozzuk meg, de *ha* az ember azt *szélesebben* határozza meg, a piaci részesedésünk *pici*.” [16]

A Rendelet a *technológiapiaco(ko)n* jelentkező piaci részesedés kiszámításához ír elő módszert. Egy félnek az érintett technológiapiac(ok)on való részesedését a licenciatárgyát képező technológiának az *érintett termékpiac(ok)on* való jelenlétében kifejezve kell meghatározni. Egy licenciatadó érintett technológiapiacon való piaci részesedésének tekintendő a licenciatadó és licenciatvevői által előállított szerződési termékeknek az érintett *termékpiac*on mutatózó *együttes* piaci részesedése.

A piaci részesedések kalkulálása a *piaci forgalom értékei* alapján történik. Ha ezek nem állnak rendelkezésre, más megbízható piaci információ – benne: a piaci értékesítés *menyiségein* – alapuló *becsléseket* lehet felhasználni az érintett vállalkozás piaci részesedésének megállapításához.

A piaci részesedést az *előző naptári évre* vonatkozó adatok alapján kell kiszámítani.

A kemény magot alkotó versenykorlátozások

Érdeemes párhuzamba állítani annak a helyzetnek a *következményeit*, amelyben a felek *piaci részesedése* nagyobb, mint a Rendeletben megállapított felső határ azzal, amelyben a technológiaátadási megállapodás olyan kikötést tartalmaz, amely *kemény magot alkotó korlátozásnak* minősül.

Mario Monti versenyügyi biztos a Rendelet kiadása előtt megnyugtatta a „szellemi tulajdon közösségét”, hogy *pusztán azért*, mert egy megállapodás *piaci részesedési alapon* nem esik a Rendelet hatálya alá, *semmiképpen sem vélelmezhető*, hogy ez a megállapodás *versenyjogi tilalomba ütközik* –, és erre a *Rendelet is* biztosítékot nyújt majd. [17] És valóban: a Rendelet preambulájának 12) pontja rámutat arra, hogy *nem* áll fenn olyan vélelem, hogy az ilyen megállapodások az EK-Szerződés 81. cikk (1) bekezdése alá esnének.

Ha a technológiaátadási megállapodás a *kemény magot alkotó korlátozások* listáján feltüntetett egy vagy több szerződési klauzula tartalmaz, a *csoporthentesítés az egész megállapodás tekintetében ki van zárva*, és ez a tény ezen túlmenően a *jogellenesség vélelmét* alapozza meg egy ezután szükséges *egyedi vizsgálat* keretében. [18] A jogellenesség *megállapításának* gyakorlati következménye pedig nemcsak a megállapodás *semmisségének* kimondása, hanem *bírság* kiszabása is lehet.

Bár természetesen minden eszközzel törekedni kell a piaci részesedés helyes megítélésére, az elmondottak tükrében világossá válik, hogy – gyakorlati megfontolásokból

– a szerződés szerkesztése során mennyivel gondosabban kell ügyelni arra, hogy a szerződésbe, a Rendelet alapján egyébként könnyen azonosítható, kemény magot alkotó versenykorlátozó klauzulák semmiképpen ne kerüljenek be, mint arra, hogy a piaci részesedés kiszámítása bizonytalansági tényezőkkel telített feladatának végrehajtását „mérnöki pontosság” jellemezze.

Két külön listája van azoknak a kemény magot alkotó korlátozásoknak, amelyek a csoportmentesítés *elvesztését* okoznák: egy szigorúbb, amely a *versenytársak* közötti megállapodásokra kerül alkalmazásra, és egy enyhébb, amely a *nem versenytárs* vállalkozások közötti megállapodásokra vonatkozik.

Lehetséges, hogy a vállalkozások a megállapodás megkötésének időpontjában még nem versenytársak, később azonban azzá válnak. A Rendelet szerint ilyen esetben *továbbra is* a nem versenytárs vállalkozásokra vonatkozó lista alkalmazandó.

Mielőtt az *egész* megállapodás mentesülését kizáró versenykorlátozó kikötések ismertetésére rátérnénk, a megérthetőség kedvéért célszerűnek látszik előbb néhány, a Rendelet idevonatkozó szabályozásában előforduló *fogalmat* tisztázni.

A *nem kölcsönös megállapodás* olyan technológiaátadási megállapodást jelent, amelyben egy vállalkozás egy másik vállalkozásnak szabadalmi licenciát, know-how licenciát, szoftver szerzői jogi licenciát vagy *vegyes* szabadalmi+know-how/szoftver szerzői jogi licenciát ad, vagy amelyben két vállalkozás nyújt egymásnak ilyen fajta licenciát, *de* amelyben ezek a licenciák *nem versenyben lévő* technológiákra vonatkoznak, és *nem használhatók fel versenytermékek* előállítására [Rendelet 1. cikk 1. bek. d) pont].

A *kölcsönös megállapodás* olyan technológiaátadási megállapodás, amelyben két vállalkozás ugyanabban a szerződésben vagy külön szerződésekben szabadalmi licenciát, know-how licenciát, szoftver szerzői jogi licenciát vagy *vegyes* szabadalmi+know-how/szoftver szerzői jogi licenciát ad egymásnak, és amelyben ezek a licenciák *versenyben álló* technológiákra vonatkoznak, vagy *felhasználhatók versenytermékek előállítására*. [Rendelet 1. cikk 1. bek. c) pont].

A *kizárólagos fogyasztói csoport* olyan fogyasztói csoportot jelent, amelynek a számára csak *egy vállalkozásnak* szabad értékesíteni a licencia tárgyát képező technológiával előállított szerződési termékeket [Rendelet 1. cikk 1. bek. m) pont].

A Rendelet az *aktív* és a *passzív értékesítés* fogalmát *nem* határozza meg, azonban az Iránymutatás foglalkozik a kérdéssel, visszautalva a vertikális megállapodások csoportmentesítési rendeletéhez kapcsolódó iránymutatásra.

Ez utóbbi iránymutatás (Hivatalos Lap 291. szám 2000. 10. 13.) 50. pontjában arról tájékoztat, hogy az *aktív eladásba* beleértendő az is, ha más kizárólagos területén raktárt vagy forgalmazási helyet létesítenek. A passzív eladásokat illetően pedig arról informál, hogy a médiában vagy az interneten a *szokásos reklámozást* vagy *propagandát*, amely ésszerű módja a más területeken vagy vásárlói csoportokban lévő vásárlók elérésének, általában inkább passzív, semmint aktív értékesítésnek tekinti majd a Bizottság.

A versenytársak közötti kemény magot alkotó korlátozások

A „bűnlajstrom” hosszúnak tűnik, azonban a lista zömét *éppen a kivételek* teszik ki.

Abban az esetben, ha a megállapodást kötő felek *versenytársak*, nem részesülnek mentesülésben azok a megállapodások, amelyeknek közvetlenül vagy közvetve, elszigetelten vagy a felek ellenőrzése alatt álló más tényezőkkel együtt a *célja*:

a) az egyik fél képességének korlátozása, hogy meghatározza az árait, amikor termékeit harmadik személyeknek értékesíti;

b) a termelési teljesítmény korlátozása, kivéve a szerződési termékek termelésének egy nem kölcsönös megállapodásban a licenciatvevő számára előírt korlátozását, vagy egy kölcsönös megállapodásban csak a licenciatvevők egyike számára előírt korlátozását;

c) a piacok vagy a fogyasztók felosztása, *kivéve*:

(i) a licenciatvevő(k) kötelezését, hogy a hasznosítani engedélyezett technológiával csak egy vagy több műszaki felhasználási területen vagy egy vagy több termékpiacon folytasson (folytassanak) gyártást;

(ii) a licenciatadóknak és/vagy a licenciatvevőnek nem kölcsönös megállapodásban arra kötelezését, hogy a licenciat tárgyát képező technológiával egy vagy több műszaki felhasználási területen, vagy egy vagy több termékpiacon, vagy a másik félnek fenntartott egy vagy több kizárólagos területen ne folytasson gyártást;

(iii) a licenciatadóknak előírt kötelezettséget, hogy egy meghatározott területre a technológiára más licenciatvevőnek ne adjon licenciat;

(iv) egy nem kölcsönös megállapodásban a licenciatvevő és/vagy a licenciat adó a másik fél számára fenntartott kizárólagos területre vagy kizárólagos fogyasztói csoporthoz történő aktív és/vagy passzív értékesítésének korlátozását;

(v) egy nem kölcsönös megállapodásban annak korlátozását, hogy a licenciatvevő a licenciatadó által egy másik licenciatvevő részére juttatott kizárólagos területre vagy kizárólagos fogyasztói csoport részére aktív értékesítést folytathasson, feltéve hogy az a másik licenciatvevő a saját licenciatja megkötésének idejében nem volt a licenciatadó versenytársa;

(vi) a licenciatvevőnek azt a kötelezettségét, hogy a szerződési termékeket csak a saját felhasználása céljára állítsa elő, feltéve hogy a licenciatvevő nincs korlátozva abban, hogy a szerződési termékeket aktívan és passzívan a saját termékeihez való pótalkatrészként értékesítse;

(vii) a licenciatvevőnek nem kölcsönös megállapodásban előírt kötelezettségét, hogy a szerződési termékeket csak egy meghatározott fogyasztó számára állítsa elő, amikor a licenciat abból a célból adták, hogy annak a fogyasztónak alternatív beszerzési forrást hozzanak létre.

d) a licenciatvevő azon képességének korlátozása, hogy saját technológiáját használja fel, vagy a megállapodásban részes bármelyik fél azon képességének korlátozása, hogy kutatást és fejlesztést hajtson végre, ha ez utóbbi korlátozás nem nélkülözhetetlen annak megakadályozására, hogy a licenciat tárgyát képező know-how harmadik személyek előtt feltáruljon.

A nem versenytárs vállalkozások közötti kemény magot alkotó korlátozások

E korlátozások ismertetését is fogalom-meghatározással célszerű kezdeni. Szükségesnek látszik továbbá egyes regulatív rendelkezéseket az Iránymutatásban megadott magyarázatokkal megvilágítani. (Ezek alább, az érintett rendelkezések után, zárójelbe vannak foglalva.)

A *szelektív forgalmazási rendszer* olyan forgalmazási rendszert jelent, amelyben a licenciaadó kötelezettséget vállal, hogy a szerződési termékek előállítását csak részletesen meghatározott ismérvek alapján kiválasztott licenciatvevőknek engedélyezi, és amelyben ezek a licenciatvevők vállalják, hogy nem értékesítenek nem felhatalmazott forgalmazóknak [Rendelet 1. cikk 1. bekezdés k) pont].

Abban az esetben, ha a megállapodást kötő felek *nem versenytársak*, nem részesülnek mentesülésben azok a megállapodások, amelyek *célja* közvetlenül vagy közvetve, elszígetelten vagy a felek ellenőrzése alatt álló más tényezőkkel együtt:

a) egy fél képességének korlátozása, hogy meghatározza az árait, amikor harmadik személyeknek termékeket értékesít, nem érintve annak lehetőségét, hogy maximált árat írjanak elő, vagy javasoljanak eladási árat, feltéve hogy ez nem jelent rögzített vagy minimális eladási árat a felek bármelyikétől származó nyomásgyakorlás vagy bármelyikük által felajánlott ösztönzés következményeként.

b) a területnek vagy a fogyasztóknak a korlátozása, ahová, illetve akiknek a *licenciatvevő* a szerződési termékeket *passzívan* eladhatja, *kivéve*:

(i) a licenciatadónak fenntartott kizárólagos területre vagy kizárólagos fogyasztói csoport számára történő passzív eladások korlátozását;

(ii) a licenciatadó által egy másik licenciatvevőnek juttatott kizárólagos területre vagy kizárólagos fogyasztói csoport számára történő passzív eladásoknak annak első két évében való korlátozását, hogy ez a másik licenciatvevő a szerződési termékeket azon a területen vagy annak a fogyasztói csoportnak értékesíti;

(iii) azt a kötelezettséget, hogy a szerződési termékeket csak saját felhasználás céljára állítja elő, feltéve hogy a licenciatvevő abban nincs korlátozva, hogy a szerződési termékeket a saját termékei pótalkatrészeiként aktívan és passzívan értékesítse. (Ahol *alkatrész* a szerződési termék, a licenciatvevő kötelezhető, hogy ezt a terméket csak arra használja, hogy a *saját* termékeibe építse be */captive use/*, és a terméket *más gyártóknak* ne adja el. A licenciatvevőnek azonban képesnek kell lennie arra, hogy a szerződési termékeket mint a saját termékei *pótalkatrészeit* értékesítse, és azokat olyan harmadik személyeknek szállítsa, akik az ő saját termékeivel kapcsolatban eladás utáni *vevőszolgálatot* látnak el.);

(iv) azt a kötelezettséget, hogy a szerződési termékeket csak egy meghatározott fogyasztó számára állítsa elő, amikor a licenciat adása abból a célból történt, hogy annak a fogyasztónak alternatív beszerzési forrást teremtsenek;

(v) egy olyan licenciatvevő végső felhasználók számára történő értékesítésének korlátozását, aki a kereskedelem nagykereskedelmi szintjén működik. (Ilyen módon mentesülésben részesül az a licenciatvevőre rótt kötelezettség, hogy ne adjon el végső felhasználóknak – aki így csak *kiskereskedőknek* adhat el. Ilyen kötelezettség előírása lehetővé teszi a licenciatadónak, hogy a nagykereskedelmi forgalmazói feladatkört a licenciatvevőre ruházza. [L. 26/76 Metro (I) ügy, [1977] ECR 1875]);

(vi) annak korlátozását, hogy egy szelektív forgalmazási rendszer tagjai nem felhatalmazott forgalmazóknak értékesítsenek. (Ez a kivételt meghatározó szabály megengedi a licenciatadónak, hogy előírja a licenciatvevőnek azt a kötelezettséget, hogy tagja legyen egy szelektív forgalmazási rendszernek. Ebben az esetben azonban – az alábbi c) pontban foglaltak értelmében – meg kell engedni a licenciatvevőknek, hogy mind aktívan, mind passzívan értékesítsenek *végső felhasználóknak*.)

nálóknak, nem érintve annak lehetőségét, hogy a licenciatvevőt – a fenti (v) pontban foglaltaknak megfelelően – nagykereskedelmi funkcióra szorítsák.)

c) egy olyan licenciatvevő végső felhasználók számára történő aktív vagy eladásainak korlátozása, aki szelektív forgalmazási rendszer tagja, és aki kiskereskedelmi szinten működik, nem érintve annak lehetőségét, hogy a rendszer tagját eltiltsák attól, hogy nem felhatalmazott létesítményi helyről folytassa működését.

Ebben a körben végezetül érdemes górcső alá venni az egyik legsúlyosabb versenyellenes cselekményt, az *árrögzítést*, amely mind a versenytársak, mind a nem versenytársak közötti megállapodásokban való előfordulása esetén kemény magot alkotó korlátozásnak minősül. A Bizottság az árrögzítéssel kapcsolatos trükkös, esetenként goromba, visszatetsző *közvetett* módszerekről az előtte folyó eljárások kapcsán bőséges tapasztalatokra tett szert, ami tükröződik az Iránymutatás 97. szakaszának szövegezésében: [...] az eladási árak rögzítése közvetett eszközökkel is elérhető. Az utóbbira példák az árrést rögzítő megállapodások, az árendedmények felső szintjét meghatározó, az eladási árat a versenytársak eladási áraikhoz kötő megállapodások, fenyegetések, megfélemlítések, figyelmeztetések, büntetéspénzek, vagy egy adott árszint betartásával összefüggésben szerződés megszüntetések. Az árrögzítés elérésének közvetlen vagy közvetett eszközei hatékonyabbá tehetők, amikor össze vannak kapcsolva az árcsökkenés felismerésére tett intézkedésekkel, mint például ármegfigyelési rendszer megvalósításával, vagy a licenciatvevő kötelezésével, hogy jelentse az ártól való eltéréseket. Hasonlóképpen hatékonyabbá tehető a közvetlen vagy a közvetett árrögzítés, ha azt összekötik olyan intézkedésekkel, amelyek csökkentik a licenciatvevő készletét, hogy leszállítsa az eladási árat, mint például amikor a licenciatadó arra kötelezi a licenciatvevőt, hogy alkalmazza „a legnagyobb kedvezményben részesülő fogyasztó” záradékot, azaz vállalja azt a kötelezettséget, hogy egy fogyasztónak megad minden kedvezőbb feltételt, amelyet bármely másik fogyasztónak nyújt. [...]”

Felvetődhet a kérdés, hogy mi a licenciatadó érdekeltsége a szerződési termék árának magas szinten való megállapításában, ha a terméket *nem ő*, hanem a licenciatvevő értékesíti. Ez összefügg – egyebek mellett, de nem utolsósorban – azzal a körülménnyel, hogy a licenciaszerződésekben a leggyakoribb, legnépszerűbb díjmeghatározás a fix összegű „belépőt” és a licenciatvevőnél jelentkező *nettó árbevétel százalékában* meghatározott díjat egyesítő díjmegállapítás.

Kizárt korlátozások

Ezzel a csoportmentesítési rendeletek körében *új* elnevezéssel a korlátozások négy típusát határozza meg a Rendelet. Ezek *csoportmentesítésben* nem részesülnek, és így versenyellenes és versenyt előmozdító kihatásaik *egyedi értékelését* igénylik. Valamilyik korlátozásnak a licenciat megállapodásba való felvétele a megállapodás *többi részére* nézve *nem akadályozza meg* a csoportmentesítés alkalmazását. Csupán a szóban forgó egyedi korlátozás az, amely csoportmentesítésben nem részesül, amivel együtt jár, hogy egyedi értékelését kell végrehajtani. Következésképpen az elkülöníthetőség szabálya vonatkozik a kizárt korlátozásokra.

Előre kell bocsátani, hogy a Rendelet *fogalom meghatározása* szerint az *elkülöníthető javítás* olyan javítást jelent, amelyet anélkül lehet hasznosítani, hogy a licenciat tárgyat képező technológiával szemben jogbitorlást követnének el.

Ezek a kizárt korlátozások a következő klauzulákat foglalják magukba:

a) a licenciatvevőnek előírt bármely közvetlen vagy közvetett kötelezettséget, hogy a licenciat tárgyát képező technológiának a saját elkülöníthető javítására, vagy saját új alkalmazására vonatkozóan *kizárólagos licenciat nyújtson* a licenciatadónak vagy a licenciatadó által kijelölt harmadik személynek;

b) a licenciatvevő bármely közvetlen vagy közvetett kötelezettsége, hogy egészben vagy részben a licenciatadóra vagy az általa kijelölt harmadik személyre *ruházzon át* jogokat a hasznosítani engedélyezett technológiának a saját elkülöníthető javítására vagy saját új alkalmazására vonatkozóan;

c) a licenciatvevő bármely közvetlen vagy közvetett kötelezettsége, hogy ne emeljen kifogást azoknak a szellemi tulajdonjogoknak az érvényességével szemben, amelyeknek a közös piacon a licenciatadó a tulajdonosa, nem érintve a technológiaátadási megállapodás megszüntetésének lehetőségét, amennyiben a licenciatvevő kifogást tesz a licenciat tárgyát képező egy vagy több szellemi tulajdonjog érvényessége ellen.

Ahol a megállapodásban részes vállalkozások *nem egymással versenyben álló vállalkozások*, a mentesítés nem vonatkozik semmi olyan közvetlen vagy közvetett kötelezettségre, amely korlátozza a licenciatvevő képességét, hogy a saját technológiáját felhasználja, vagy amely korlátozza a megállapodásban részes felek bármelyikének képességét, hogy kutatást és fejlesztést hajtson végre, ha ez az utóbbi korlátozás nem nélkülözhetetlen a licenciat tárgyát képező know-how harmadik személyek előtt történő feltárásának megelőzésére.

A kizárt korlátozások versenyellenes és versenyt előmozdító hatásának értékeléséhez – ehhez az egyáltalán nem könnyű feladathoz – az Iránymutatás 109–116. szakaszai adnak szempontokat. Mutatóba – úgyis, mint az új versenyjogi rezsimre jellemző erősen gazdasági alapú megközelítés egyik példáját – a következőkben idézem a 110. szakasz szövegét.

A 110. szakasz a fent a) és b) alatt ismertetett korlátozások értékelésével kapcsolatban a Bizottság álláspontját úgy fogalmazza meg, hogy azok mentesítésből való kizárása: „nem függ attól, hogy a licenciatadó fizet-e ellenértéket vagy sem a javítás megszerzéséért vagy azért, hogy hozzájut kizárólagos licenciatához. Az ilyen ellenérték létezése és szintje azonban lényeges tényező lehet az (EK-Szerződés) 81. cikke alapján történő egyedi értékelés összefüggésében. Amikor a visszaszolgáltatások (*grant backs*) ellenérték fejében történnek, kevésbé valószínű, hogy a kötelezettség elijeszti a licenciatvevőt attól, hogy innovációt hajtson végre. A csoportmentesítés hatályán kívül eső visszaszolgáltatások értékelése során lényeges tényező a licenciatadónak a technológiai piacon elfoglalt helyzete is. Minél erősebb a licenciatadó helyzete, annál valószínűbb, hogy a kizárólagos visszaszolgáltatási kötelezettségeknek korlátozó hatásaik lesznek az innováció terén folyó versenyre. Minél erősebb a licenciatadó technológiájának a helyzete, annál valószínűbb, hogy a licenciatvevő az innovációnak és a jövő versenynek fontos forrása lesz. A visszaszolgáltatási kötelezettségek negatív kihatásai fokozódhatnak is olyan licenciatmegállapodások párhuzamos hálózatai esetén, amelyek ilyen kötelezettségeket tartalmaznak. Amikor megszerzhető technológiákat korlátozott számú olyan licenciatadó tart ellenőrzése alatt, akik kizárólagos visszaszolgáltatási kötelezettséget írnak elő licenciatvevőiknek, a versenyellenes hatások kockázata nagyobb, mint amikor sok a technológia, amelyek közül csak néhányra adnak licenciat kizárólagos visszaszolgáltatási feltételekkel.”

A Rendelettről az irodalomban megjelent ismertetéseket-elemzéseket kritikai hangvétel jellemzi. Az egyik bíráló észrevétel a következő alapvető problémára világít rá:

„A hosszadalmas konzultációs időszak alatt, amely megelőzte a technológiaátadási csoportmentesítési rendelet megalkotását, az észrevételezők hangsúlyozták, hogy a Bizottságnak meg kellene találnia a helyénvaló egyensúlyt a verseny követelményei és a licencügyletek által történő innováció között. Vitatható, hogy a jelenlegi rendszer eléggé támogatója-e az innovációnak: azt követeli a felektől, hogy becsüljék fel és a megállapodás egész tartama alatt folyamatosan vizsgálják felül, hogy versenytársak-e vagy sem, és kinek-kinek milyen mértékű a saját piaci részesedése.” [19] (A „licenciaügyletek által történő innováció” megszorító értelmű megfogalmazáshoz kapcsolódva érdemes megemlíteni, hogy egy vállalkozó innovációt hajthat végre a saját kutatásának vagy az általa kötött *kutatási szerződésnek* eredménye *által is*. Korunkban – főleg a legfejlettebb ipari országokban – a két vagy több vállalkozás között létrejövő *közös kutatási és fejlesztési megállapodások* kiemelkedő szerepet játszanak. A közösségi kartelljogban az ilyen fajta megállapodások csoportmentesítéséről a 2001. január 1-jén hatályba lépett és 2010. december 31-ig hatályos 2659/2000/EK rendelet intézkedik. E jogszabályról ismertetés jelent meg a *Külgazdaságban*. [20])

Irodalom

- [1] *Dr. Nagy Márta* [2003]: Versenyjog alkalmazása a csatlakozás után, *Védjegyvilág*, 3. szám, 17. o.
- [2] *M. Feil* [2004]: Europäische Union – Kommission erlässt neue Gruppenfreistellungsverordnung für Technologietransfer-Vereinbarungen nebst Leitlinien, *GRUR Int.*, 5. füzet, 454. o.
- [3] *James Nurton* [2003/2004]: Licensing under threat in Europe, *Managing Intellectual Property*, december/január, 12. o.
- [4] *James Nurton*: i. m. uo.
- [5] *James Nurton*: i. m. 13. o.
- [6] *Dr. Varró József* [1984]: Válogatott tanulmányok a nemzetközi kereskedelmi jog köréből, összeállította: Dr. Leloczky Kálmán, kiadó: özv. Dr. Varró Józsefné, 10. o.
- [7] *Dr. Tattay Levente* [1997]: Az EK domináns gazdasági jogága: a versenyjog, *Külgazdaság*, 6. szám, Jogi melléklet, 89–96. o.
- [8] *Simon Topping* [2004]: The New EU Technology Transfer Block Exemption and Guidelines, *World Intellectual Property Report*, 6. szám, 27. o.
- [9] *Vígh József Ferenc* [1999]: Magyar vállalkozás egyesült államokbeli gyógyszeripari társasággal kötött kutatás-fejlesztési stratégiai szövetségének alapvető jogi kérdései, *Külgazdaság*, 3. szám, Jogi melléklet, 33–34. o.
- [10] *Guy Heath* [2004]: Why Europe’s harbour is looking safer, *Managing Intellectual Property*, április, 41. o.
- [11] *M. Feil*: i. m. 455. o.
- [12] *Alec Burnside* [2004]: New TTBE and Guidelines, *les Nouvelles*, szeptember, 129. o.
- [13] *J. H. Adam* [1993]: Angol–magyar business szótár, Akadémiai Kiadó, 148. o., a magyar kiadást gondozta: Czobor Zsuzsa.
- [14] *Simon Topping*: i. m. 27–28. o.
- [15] *Benedict Bird, Jeremy Brown és Gavin Robert* [2003]: Reforming The Technology Transfer Regulation, *les Nouvelles*, szeptember, 149. o.
- [16] *James Nurton*: i. m. uo.
- [17] *Guy Heath*: i. m. uo.
- [18] *M. Feil*: i. m. 454. o.
- [19] *Alec Burnside*: i. m. uo.
- [20] *Dr. Vígh József Ferenc* [2002]: Az EK kutatási és fejlesztési megállapodásokra vonatkozó kartelljogi szabályozásának reformja, *Külgazdaság*, 1. szám, Jogi melléklet, 1–16. o.